

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KADIN İSTİHDAMININ ROLÜ ve ÖNEMİ

Perihan DUTLU ERTEN*

ÖZET

Bu çalışmada ilk olarak, genel anlamda kadın istihdamından bahsedilecek ardından, TÜİK'in 2014 yılında yaptığı araştırmalar ile Türkiye'de kadın istihdamı değerlendirilecek ve son olarak da Türkiye Ekonomisi içinde kadın istihdamının rolü ve önemi izah edilmeye çalışılacaktır.

Kadın istihdamı, ülkelerin kalkınmaları için önemli unsurlardan biridir. Diğer yandan, kadınlar çalışırsa, kendilerini ekonomik açıdan özgür hissederler. Böylece, ekonomik anlamda kendini özgür hisseden kadın, hem ekonomik hayatta kendine daha çok güvenir, hem de sosyal hayatta annelik görevini daha iyi yaparak sağlıklı düşünen kişiler yetiştirebilir. Ayrıca ekonomik özgürlüğünü elde etmiş kadın, özgüveni ve özgün düşünceleri ile ülkelerin kaderini değiştirebilir. Bu nedenle kadın istihdamı, Türkiye ve diğer ülkelerin ekonomik gelişmeleri için üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Çalışmamız ülke ekonomisinin kalkınması için, kadın istihdamı çalışmalarının artırılmasının önemine vurgu yaparak kadın istihdamının artırılmasını amaçlamaktadır

Anahtar Kelimeler: İstihdam, Kadın İstihdamı, Türkiye Ekonomisi.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF WOMAN EMPLOYMENT AT TURKISH ECONOMY

ABSTRACT

First in this paper will be talked about woman employment in general meaning, and then, women's employment in Turkey will be evaluated with TUIK's research in 2014 and finally the role and importance of woman employment in Turkey's Economy will tried to be explain.

Woman employment is one of the important factor for the development of the countries. On the other hand, if women work, they feel free economically. So, The woman who feel free for economically, both trust herself in economic life and do her duty of motherhood very well for her children, at last she feed people who think healty. Also, the woman who have fredom of economic, can change countries' destiny with her self- reliance and original thoughts. So woman employment is the important subject should be considered for Turkey's and the other countries' economic development.

Our study is to emphasize of importance of enhance study of woman employment for development of country's economy, aims to be increased of woman employment.

Key Words: Employment, Woman Employment, The Economy of Turkey

* Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Doktora Öğrencisi.

KADIN İSTİHDAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1950’li yılların ikinci yarısından itibaren isme dayalı (nominal) davet almak suretiyle başlamış olan emek göçü, ilk önce 1961’de Türkiye-Almanya arasında imzalanan bilateral (ikili) anlaşmalar nedeniyle birdenbire hızlanmıştır. Daha önce bireysel girişimler sonucu başlamış olan bu demografik hareketlilik, 1961’den sonra ilgili devletlerin kamu yönetimleri tarafından kurumsal düzeyde işletilen uluslararası ilişkilere dayalı bir sürece dönüşmüştür. Ancak bu göç hareketi erkek ağırlıklı idi, varılan anlaşmalarda aile fertlerinin beraber getirilmesine izin verilmemişti. Sırf erkeklere özgü istihdam hareketi 1970’ten itibaren hızla değişti. İlk başta fiziksel güç isteyen işlerde istihdam edilen Türk işçilerine ilave olarak, giderek parmak mahareti gerektiren elektronik endüstrisi ile gıda ve otomotiv sektörlerinde çalışabilecek kadın işçilere de ihtiyaç duyulmaya başlandı. Nitekim 1960’ta Almanya’da çalışma iznine sahip kadın işçilerin sayısı sadece 173 iken, bu sayı 1974’te 159.984’e kadar yükselmiştir.¹

Diğer yandan, Türkiye’de kadın emeği ve istihdamı alanında çalışan bir grup kadın aktivist ve akademisyen Nisan 2006’da bir araya gelmiş, kadın emeğinin ev içinde ve ev dışında bütünsel bir perspektiften ele alınması ile kadınların maruz kaldıkları ayrımcılıkların son bulmasına ilişkin politikalar üretmek ve bu politikaları kamuoyunda yaygınlaştırmak için Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimini (KEİG) kurmuştur. Bu girişim, Şubat 2007’de düzenlenen geniş katılımlı bir toplantı ile çalışmalarına başlamış olup o zamandan bu yana çeşitli politika metinleri üretmektedir. KEİG’in çalışmalarının temel özelliği, kadınların hane içinde harcadığı karşılıksız emeğin görmezden gelindiği ve bakım hizmetlerine yönelik kamusal politikalar geliştirilmediği sürece, kadınların başta çalışma yaşamı olmak üzere toplumsal yaşamın tüm alanlarında eşit katılımının sağlanamayacağına altını çizmesidir.²

Ayrıca kadın istihdamında sıklıkla karşımıza çıkan “normal çalışma süresinden önemli ölçüde daha kısa bir zaman süresi içinde, düzenli ve isteğe bağlı olarak sürdürülen bir çalışma”³ olan kısmi süreli çalışma şeklidir. Çünkü kadınlar sosyal hayatta çok fazla yükü omuzlayabilen güçlü karakterli kişilerdir. Ev işlerinden çocukların bakımına kadar birçok yük kadınların omzundadır. Durum böyle olunca evin ekonomik gelirine katkı sağlamak isteyen kadınlar, sosyal alandaki bu sorumluluklarını yerine getirdikten sonra, arta kalan zamanlarında kısmi zamanlı işlerde çalışmak istemektedir. Bu nedenle kısmi zamanlı işler kadınlar arasında gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır.

Diğer yandan, bazı kadınlar istihdam edilmekten ziyade istihdam etmeyi tercih ederek ekonomik hayata girişimci olarak katılırlar. Kadın girişimcilerin sayısı da yine her geçen gün artmaktadır. “Kadınların iş kurma nedenleri “itme ve çekme” faktörleri çerçevesinde ele alınabilir. Kadınları iş kurmaya “iten faktörler” arasında ülkenin ekonomik koşullarından kaynaklanan işsizlik sorunları, kadınlara uygun olmayan iş koşulları ve kadınların özellikle ücretli işlerde cinsiyet ayrımcılığına uğramaları sayılabilmektedir.”⁴

Küreselleşen dünya koşullarında kadın istihdamı, her ne kadar erkek istihdam oranının gerisinde kalsa da, her geçen gün artış kaydetmektedir. Çünkü kadın istihdamı ülkelerin

¹ Nermin Abadan Unat, “Türkiye’den Göç Hareketleri ve Kadın Emeği”, **Geçmişten Günümüze Kadın Emeği**, Hazırlayanlar: Ahmet Makal-Gülay Toksöz, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012, s.19-20.

² Ahmet Makal ve Gülay Toksöz, **Geçmişten Günümüze Türkiye’de Kadın Emeği**, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012, s.9-10.

³ Kenan Tunçomağ ve Tankut Centel, **İş Hukukun Esasları**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2005, s.68.

⁴ Robert L. Aronson, **Self Employment: A Labor Market Perspective**, Ithaca, NY, ICR Press, 1991.

sürdürülebilir kalkınmasının ve gelişmesinin elzem unsurlarından birisi olarak kabul edilir. Nitekim, kadınların çalışma hayatına entegre edilmesi ve ekonomik olarak kendi kendilerine yeter duruma gelmeleri, zaten olması gereken bir durumdur. Çünkü ekonomik açıdan kendini özgür hisseden kadın, ekonomik hayatta kendine daha güvenli bir karakter olarak faaliyet gösterirken, sosyal hayatta da annelik fonksiyonunu daha iyi icra ederek sağlıklı düşünen bireyler yetiştirebilir. Ayrıca ekonomik açıdan kendi ayakları üstünde duran kadın, beraberinde sahip olduğu özgüveni ve özgün düşünceleri ile ülkelerin kaderini değiştirebilir. Bu nedenle kadın istihdamı ülkelerin sosyo-ekonomik gelişme ve ilerlemeleri için üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

TÜRKİYE'DE KADIN İSTİHDAMI

Türkiye Nüfusunun (77 695 904 kişi) %50.2'sini erkek nüfus (38 984 302 kişi) ve %49.8'ini kadın nüfus (38 711 602 kişi) oluşturmaktadır. Türkiye'de 2014 yılında toplam kadın nüfusun %71.3'ü 18 ve daha yukarı yaşta iken bu oran erkek nüfusta %69.9'dur. Kadın nüfus oranı, 65 ve daha yukarı yaşlarda erkek nüfus oranını geçmiştir. Erkeklerin istihdam oranı kadınların istihdam oranınının 2.4 katı olmuştur. Avrupa Birliği üye ülkelerinin istihdam oranı incelendiğinde; 2013 yılında kadın istihdam oranının en yüksek olduğu ülke %72.5 ile İsveç iken en düşük olduğu ülke %39.9 ile Yunanistan'dır. Avrupa Birliği üye ülkelerinin (28 ülke) ortalama kadın istihdam oranı ise %58.8'dir. Avrupa Birliği üye ülkelerinde 2013 yılında erkek istihdam oranının en yüksek olduğu ülke %78.7 ile Hollanda iken en düşük olduğu ülke %56.5 ile Hırvatistan'dır. Avrupa Birliği üye ülkelerinin (28 ülke) ortalama erkek istihdam oranı ise %69.4'tür. Ayrıca eğitilmiş kadınların işgücüne katılma oranı daha yüksek olmuştur. Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde, kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmüştür.⁵

Ülkemizde de istihdam edilebilirlik fırsatı, eğitim düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Bu nedenle iş gücüne katılım oranı eğitim düzeyi ile birlikte artış göstermektedir. Yapılan araştırmalar kadınların eğitim düzeyi ile iş gücüne katılımı arasında belirgin bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim seviyesinin yüksekliği kadınların istihdamında daha fazla önem kazanırken erkeklerde daha az önemli olmaktadır.⁶ Bu konu, 2014 yılının eğitim durumuna göre iş gücü durumunu gösteren aşağıdaki Tablo 1'de ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Eğitim kadın istihdamı açısından önemli bir faktör olup, kadınların eğitim düzeyi arttıkça istihdam oranının da arttığı gözlenmektedir. Buna bağlı olarak, kadın ve erkek istihdam oranında gözlenen farklılık eğitim düzeyi arttıkça azalmaktadır.

⁵TÜİK, "İstatistiklerle Kadın-2014", **Haber Bülteni**, Mart 2015, file:///C:/Users/qqq/Downloads/%C4%B0statistiklerle_Kad%C4%B1n_05.03.2015.pdf, (01.12.2015).

⁶Muammer Kaya, Türkiye'nin İstihdam-İşgücü-İşsizlik Değerlendirmesi, **Üniversite ve Toplum**, 2006, <http://www.universite toplum.org/pdf/pdf.php?id=2769>, (01.12.2015), s.3.

Tablo 1. Eğitim Durumuna Göre İş Gücü Durumu (2014 Yılı Verileri)

15+ yaş	Toplam (%)			Erkek (%)			Kadın (%)		
Eğitim Durumu	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam oranı	İşsizlik Oranı	İş gücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı	İş Gücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
Toplam	51.1	45.8	10.5	71.7	65.2	9.1	31.1	26.8	13.6
Okur-Yazar Olmayanlar	19.5	18.2	6.3	32.7	27.9	14.6	16.5	16.1	2.7
Lise-Altı Eğitimliler	48.4	43.8	9.5	69.6	63.1	9.3	26.5	23.8	10.1
Lise	53.2	46.8	11.9	70.9	64.3	9.2	31.4	25.4	19.2
Mesleki/ Teknik Lise	64.6	57.5	11.0	80.6	74.7	7.3	39.9	30.7	22.9
Yüksek Öğretim	79.5	69.2	12.9	84.8	77.3	8.9	72.3	58.3	19.4

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İş Gücü Araştırması, Eylül 2014)

2014 yılında, TÜİK'in eğitimin iş gücü üzerine olan etkisi üzerine yaptığı araştırma sonuçlarını gösteren Tablo 1'e baktığımızda, 2014 yılında iş gücüne katılım oranı toplamda %51.1 iken, istihdam oranı %45.8 ve işsizlik oranı ise %10.5 olarak belirtilmiştir. Yine erkek istihdam oranı %65.2 iken kadın istihdam oranı ise %26.8'lerdedir. Yine tabloda dikkatimizi çeken bir nokta kadınlarda eğitim seviyesinin artması ile beraber iş gücüne katılım oranındaki artıştır. Erkeklerde de eğitim seviyesi ile beraber artışlar olsa da kadın oranlarının artışı kadar göze çarpmamaktadır. Dikkat edersek, tabloya baktığımızda mesleki ve teknik lise mezunu kadınlarda iş gücüne katılım oranı %39.9 iken, yükseköğretim mezunu kadınların iş gücüne katılım oranı oldukça yükselerek %72.3 oranına ulaşmıştır. Diğer yandan erkeklere baktığımızda, mesleki ve teknik lise mezunu erkeklerin iş gücüne katılım oranları %80.6 iken, yükseköğretim mezunu erkeklerde bu oran ise artarak %84.8 seviyelerinde kaydedilmiştir.

Ülkemizde, okuma yazma bilmeyen kadın nüfus oranı erkeklerden 5 kat fazladır. Türkiye'de 2013 yılında 25 ve daha yukarı yaşta olan ve okuma yazma bilmeyen toplam nüfus oranı %5.7 iken bu oran erkeklerde %1.9, kadınlarda %9.4'tür. Lise ve dengi okul mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştakilerin toplam nüfus içindeki oranı %18.2 iken, bu oran erkeklerde %22.2, kadınlarda %14.4'tür. Diğer yandan, üst düzey kadın yönetici oranı %9.4 olarak kaydedilmiştir. Türkiye'de 2014 yılında kamusal alanda üst düzey kadın yönetici oranı 2013 yılına göre önemli bir değişiklik göstermeyerek %9.4 olarak gözlenmiştir. Kadın hakim oranı %36.9, kadın

profesörlerin oranı ise 2013-2014 öğretim yılı için %28.7 olmuştur. Kadın polis oranı daha önceki yıllara göre önemli bir değişiklik göstermeyerek 2014 yılında da %5.5 olarak kayıtlara geçmiştir.⁷

Aşağıdaki Tablo 2’de 2014 yılında, kadınların ve erkeklerin işgücüne katılmamasının altında yatan sebepler araştırılmıştır. Özellikle kadınların, iş gücüne katılmama sebeplerinde ilk sırayı ev işleri ile meşgul olmaları almaktadır. Hatta, ev işleri ile meşgul olduğu için çalışmadığını belirten kadınların sayısı 11 580 000 kişi ve %58.1 gibi yüksek bir rakamla ifade edilmiştir. Tabloya baktığımızda yine iş gücüne dahil olmayan toplam nüfusun 27 942 000 kişi olduğu bunun ise 7 993 000 kişininin erkek, 19 948 000 kişininin kadın olduğu belirtilmiştir.

Tablo 2. İş Gücüne Dâhil Olmayanların Nedene Göre Dağılımı, (2014 Yılı Verileri)

15+ yaş	Toplam		Erkek		Kadın	
İş Gücüne Dahil Olmama Nedeni	Sayı (Bin)	%	Sayı (Bin)	%	Sayı (Bin)	%
İş gücüne Dahil Olmayan Nüfus	27 942	100.0	7 993	100.0	19 948	100.0
İş aramayıp Çalışmaya Hazır Olanlar	2 485	8.9	994	12.4	1 491	7.5
İş Bulma Ümidi Olmayanlar	593	2.1	371	4.6	222	1.1
Diğer	1892	6.8	623	7.8	1 269	6.4
Mevsimlik Çalışanlar	76	0.3	21	0.3	55	0.3
Ev İşleri İle Meşgul	11 580	41.4	11 580	58.1
Eğitim Öğretim	4 208	15.1	2 068	25.9	2 140	10.7
Emekli	3 820	13.7	2 986	37.4	833	4.2
Çalışamaz Halde	3 985	14.3	1 444	18.1	2 541	12.7
Diğer	1 788	6.4	480	6.0	1 308	6.6

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İş Gücü Araştırmaları, Eylül 2014)

Tablo 2’de, iş gücüne dahil olmayan 19 948 000 toplam kadın sayısının 11 580 000 gibi büyük çoğunluğu ev işleri ile meşgul olmalarını sebep gösterirken, diğer geri kalan 8 368 000 kadının çalışmama sebepleri ise şöyle dağılmıştır. 1491 000 kadın iş aramayıp çalışmaya hazır olduğunu, 222 Bin kadın iş bulma ümidinin olmadığını, 55 Bin kadın mevsimlik çalıştığını, 2 140 000 kadın eğitim ve öğretimi, 833 Bin kadın emekli olduğunu, 2541 000 kadın çalışamaz halde olduğunu ve geri kalanlar ise diğer sebepleri ileri sürmüşlerdir. Diğer yandan tablodan çıkan sonuca göre, mevsimlik çalışmanın kadınlar arasında yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü 2014 yılı verilerine göre toplamda 76 Bin mevsimlik çalışan işçi bulunurken, bunun 55 Bin kişisini kadınlar, 21 Bin kişisini ise erkekler oluşturmaktadır.

Ayrıca Türk işgücü piyasasında işverenler, genel kabul görmüş inanç ve önyargılarla hareket ederler ve kadınların çalışma hayatında erkekler kadar güvenilir olmadığı, çünkü kadınların evlendiklerinde ya da çocuk sahibi olduklarında işi terk edeceği veya evdeki

⁷ TÜİK, “İstatistiklerle Kadın-2014”, **Haber Bülteni**, Mart 2015, file:///C:/Users/qqq/Downloads/%C4%B0statistiklerle_Kad%C4%B1n_05.03.2015.pdf (01.12.2015)

sorumluluklarından dolayı işe kendilerini tam olarak veremeyecekleri gibi inançları vardır.⁸ Bu inancın yanı sıra, Türkiye’deki işgücüne katılma oranlarındaki düşüklüğün önemli nedenlerinden biri de kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olmasıdır. Kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılımları ile toplumsal ve ekonomik kalkınmadan yararlanma biçimleri ve ölçüleri doğru orantılı değildir. Kadınların toplumsal ve ekonomik kalkınmadan yararlanma durumları, ülkelerin gelişmişlik ve azgelişmişlik düzeyleri ile ilişkilendirilebilirse de genel anlamda bütün toplumlarda erkeklerin gerisinde kaldıkları bilinen bir gerçektir. Oysaki son 50 yıldır pek çok ülkede kadınların işgücüne katılımındaki artış, işgücü arzının artmasına ve dolayısıyla da ekonomik büyümenin artmasına neden olmuştur.⁹

Sektörlerarası işgücü dağılımına baktığımızda, hizmet ve tarım kadınlar için en çok istihdam yaratan iki sektördür. Kadın çalışanların yaklaşık yarısını oluşturan hizmet sektörü (%48.7) ile üçte birini oluşturan tarım sektörü (%34.4) kadınlar açısından istihdam yaratan önemli iki sektör konumundadır.¹⁰ Aşağıdaki Tablo 3’e baktığımızda, bu durumu daha net görmek mümkündür. Kadın çalışanlar tarım ve hizmet sektörlerinde yığılma yaşamışlardır. Ayrıca bu sektörler dışında kadınlar en çok ücretli ve yevmiyeli işlerde çalışmaktadır. Ücretli ve yevmiyeli işlerde çalışan toplam 4 649 000 kadın mevcuttur.

Tablo 3. İşteki Durum ve Ekonomik Faaliyetlere Göre İstihdam Edilenler (2014 yılı Verileri)

15+ yaş grubu	TOPLAM (Bin Kişi)		ERKEK (Bin Kişi)		KADIN (Bin Kişi)	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İşteki Durum	26 169	100.0	18 400	100.0	7 769	100.0
Ücretli veya Yevmiyeli	17 298	66.1	12 649	68.7	4 649	59.8
İşveren	1 200	4.6	1 091	5.9	109	1.4
Kendi Hesabına	4 410	16.9	3 729	20.3	680	8.8
Ücretsiz Aile İşçisi	3 262	12.5	931	5.1	2 331	30.0
Ekonomik Faaliyetler	26 169	100.0	18 400	100.0	7 769	100.0
Tarım	5 625	21.5	2 954	16.1	2 671	34.4
Sanayi	5 306	20.3	4 078	22.2	1 229	15.8
İnşaat	1 975	7.5	1 887	10.3	87	1.1
Hizmetler	13 264	50.7	9 482	51.5	3 782	48.7

(Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, Eylül 2014)

⁸ Serap Palaz “Türkiye’de Cinsiyet Ayrımcılığı Analizinde Neo-Klasik Yaklaşımına Karşı Kurumcu Yaklaşım: Eşitliği Sağlayıcı Politika Önerileri,” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2003, s.94.

⁹ Gaye Karpat Çatalbaş, “Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörlerin Belirlenmesi: Panel Veri Yaklaşımı”, **Kafkas Üniversitesi, İİBF Dergisi**, Cilt 6, Sayı 10, 2015, s.251.

¹⁰ TÜİK, “Kadınlarda İşgücüne Katılma Oranı Artıyor”, **Haber Bülteni**, 5 Mayıs 2015, Sayı 25, http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2015_25_20150505.pdf, (03.12.2015)

Ayrıca kadınların %15.8'i ise sanayi sektöründe, %1.1'i ise inşaat sektöründe çalışmaktadır. Çalışan kadınların %59.8'i ücretli ve yevmiyeli, %30'u ücretsiz aile işçisi olarak faaliyet göstermektedir. Aynı zamanda kendi hesabına çalışan 680 Bin kadın ve işveren olarak çalışan ise 109 Bin kadın bulunmaktadır.

Kadınlarda işsizlik oranının en yüksek olduğu, 20-24 yaş grubu %22.5 ile işsizlik oranının en yüksek olduğu yaş grubudur. İşsizlik oranı evli kadınlarda %8.3 iken, hiç evlenmemiş kadınlarda bu oran %19.6'dır.¹¹

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE KADIN İSTİHDAMININ ROLÜ ve ÖNEMİ

Günümüz Türkiye'sinde kadın istihdamında ise karşımıza 5 çeşit kadın tiplmesi çıkmaktadır. 1) Köy Kadını, 2) Kasaba Kadını, 3) Gecekondu Kadını, 4) Kent Kadını ve 5) Metropol Kadını, ilk ikisi kırsalda yaşarken son üçü ise kentlerde yaşamlarını devam ettirmektedir.¹² Aslında kadın profilini kır ve kent olarak sadece ikiye ayırmak mümkündür. "kır ve kent" ayrımında yapısal özelliklerin başında sosyo-kültürel özellikler gelir. Toplumları birbirinden ayıran bir özelliktir. Yapılan evliliklerde, çocuk bakımından geleneksel ve modern değerlerin kabulü ya da reddinde, törenlerde bu yapı kendini gösterir.

Sabit ve değişmez değillerdir, fakat öncesi ya da geçmişinden bağımsız olamazlar. Yeni mekan ve süreçlerde de yeni şekiller alırlar. Her iki yapının karşılaştığı ve etkileşime girdiği mekan, kentlerdir denilebilir. Kentler dönüştürücüdür. Kendine katılanları yeniden formatlar. Ancak bazı kentler sosyo-kültürel yapının dönüşmesinde çok mahir olanaklara ve beceriye sahipken bazıları da şekillenme konusunda kararsızdır."¹³

Kentlerde istihdam edilmek isteyen kadınlar, kırsaldaki kadınlara nazaran bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Çünkü "her koşul altında ve her tür işte çalışmaya hazır genç bir erkek iş gücü arzı nedeniyle de kadın işgücüne talep düşük kalmaktadır. Ayrıca işverenler kadınların yeniden üretim faaliyetlerinin getirdiği başta hamilelik, doğum izni, çocuk bakımı gibi durumlarla ilgili maliyetleri üstlenmek istememektedir."¹⁴ Oysa kırsalda çalışan kadın bu durumlardan tamamen uzaktır.

Kırsalda yaşayan kadınlar kendi işleri başta olmak üzere, çok yoğunluklu olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Ücretli çalışma oranı sınırlıdır. Buna karşın kentte çalışan kadın oranı kırsala göre az olsa da, çalışanlar içerisinde ücretli çalışanların ya da başkasının hesabına çalışanların oranı kırsaldan fazladır. Ayrıca kırsaldaki kadınlar genelde oturdukları mekanın ya da mahallenin, köyün ve toprağın çevresinde çalışırken, kent kadınları kırsaldakilere göre, ikamet ettikleri evlerinden, mahallelerinden hatta semtlerinden uzakta çalışmaktadır. Çalışan kent kadınlarında daha fazla ev ve işyeri ayrımı ve uzmanlaşma vardır. Kent kadınları kırsala göre daha eğitilmiş hatta yüksek eğitim oranı fazla olmasından dolayı, işin niteliği de değişmekte ve daha nitelikli yerlerde iş bulabilmektedir. Kırsalda ise yapılan işler birbirinin benzeridir. Yıllar geçse de yapılan işlerin türü fazla değişmemektedir.¹⁵

¹¹ TÜİK, "Kadınlarda İşgücüne Katılma Oranı Artıyor", **Haber Bülteni**, 5 Mayıs 2015, Sayı 25, http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2015_25_20150505.pdf, (03.12.2015)

¹² Mustafa Orçan, **Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili**, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara, 2008, s.24.

¹³ Orçan, s.106.

¹⁴ Gülay Toksöz, "Kalkınmada Farklı Yörüngeler-Kadın İstihdamında Farklı Örüntüler Işığında Türkiye'de Kadın İstihdamı", **Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emegi**, Hazırlayanlar: Ahmet Makal- Gülay Toksöz, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012, s.195.

¹⁵ Orçan, s.40.

İşgücüne katılma oranının yüksek olması ekonomiler açısından arzu edilen bir durumdur. Bunun içindir ki, ülkemizde son yıllarda bilhassa kadınların istihdamını sağlamaya yönelik politikalar geliştirilmekte ve hayata geçirilmektedir. Kadını işgücü piyasasının dışına iten pek çok sebep bulunmaktadır. Bunların başında medeni durum, eğitim, ailede bilhassa 0-5 yaş grubunda çocukların varlığı, kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik hukuki düzenlemelerin yetersizliği ve kırsal alandan kente göç gibi sebepler sayılabilmektedir.¹⁶

Hiç şüphesiz kadın İstihdamının, Türkiye Ekonomisindeki rolü ve önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle, *“Türkiye’de kadın istihdamının artırılması son yıllarda çeşitli gerekçelerle politika yapıcılarının gündemlerinde öncelikli alanlar arasında yer alıyor. Kadın istihdamını artırma girişimleri, idari bir düzenlemeye de konu oldu. 2010 yılında yayımlanan “Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat eşitliğinin Sağlanması” başlıklı Başbakanlık Genelgesi, kadın istihdamına yönelik faaliyetlerin neler olduğu ve nasıl uygulanması gerektiğini içeriyor. Genelge, kadın istihdamı sorununun Hükümetin en üst düzeyince tanınması açısından önem arz ediyor.”*¹⁷

Ayrıca kadın istihdamında, eğitim seviyesini yükseltmek yine ekonomik kalkınmanın olmazsa olmazlarından. Çünkü, “kadın millî kültürün değer hükümlerini öğrenerek ve benimseyerek millî ve dinî ideallere ulaşmış bir kişilik seviyesine vardığı takdirde; gerek aile içinde, gerek daha geniş çerçeve olan toplum içinde görevlerini yerine getirebilir. Bu özellikleri kazanan kadın, sosyalleşip toplum üyeliğini geliştirebilmektedir. Böylece aile ve toplumda daha fonksiyonel ve daha verimli duruma gelmektedir. Kadın, aile ve toplum arasındaki en sağlam köprüdür. İyi yetişmiş ve de eğitilmiş kadın her toplum hayatında daha tesirli olabildiği gibi aynı zamanda eğitimci rolü oynar. Bir çocuğun hayatının ilk altı yılında aldığı etkiler çok önemlidir. Şu halde ilk eğitim ana kucağındaki ve daha sonraki de aile ocağındaki eğitimidir. Ferdi saran ilk sosyal çevre olarak ailenin eğitici, şahsiyet verici ve ferdi olgunlaştırıcı rolü o derece büyüktür ki, bu imkândan faydalanan ve faydalanamayan aynı yüksek diplomaya sahip fertler arasında meslekî hareketlilikte bile çok önemli farklar doğabilir. Eğer ferdi saran ilk sosyal çevre olan aile nitelikli ise, başarı daha da yükselebilmektedir.¹⁸Bu nedenle kadınlar eğitim ve öğretim hakkından mahrum bırakılmamalı ve müreffeh bir toplum yapısının temel taşı olarak kadının eğitime öncelik verilmelidir.

Diğer yandan, kadınların çalışma durumları ile sosyal hayattaki konumları ve rolleri arasında güçlü bir bağ vardır. Bu bağ çoğu zaman kadınların kentte yaşamasından daha etkili olmaktadır. Çalışan kadınların hayata, çevresine ve kendilerine bakışı değişmektedir. Fakat çalışmasının niteliği de önemlidir. Bu bakımdan işçi olan kadınlarla memur ve işveren kadınlar arasında önemli farklar bulunmaktadır. Kırsaldaki kadınlar ise ev işlerinden ayrı olarak ev dışı işlerde aktif olarak çalışmaktadır. Kentte ise, farklı işlerde daha fazla çalışma imkanı olsa da iş ve verilen ücretin tatmin edici olmaması kadınların çalışmasını sınırlı seviyede tutmaktadır. Ayrıca çalışma konusunda kadınların erkekler kadar çevresindekilerden bağımsız olarak hareket ettiği de söylenemez. Güçlü bir aile geleneği vardır. Bu konuda Mahmut Tezcan, Türk kadınının çalışma ile aile yaşamı arasında bir tercih durumunda kaldığında aileyi tercih edeceğini belirtir.¹⁹

¹⁶ Adem Korkmaz ve Gülşüm Korkut, “Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt :17, Sayı: 2, 2012, s.42.

¹⁷ KEİG PLATFORMU, “Türkiye’de Kadın Emeği ve İstihdamına Yönelik Politikalar-Kadın Emeği ve İstihdamına Dair Politika ve Faaliyetlerin On iki İlde Değerlendirilmesi”, **Keig yayınları dizisi: Araştırma Raporu**, 2013, s.7.

¹⁸ Mustafa E. Erkal, **Sosyoloji**, 3.Baskı, İstanbul, 1987, s.378.

¹⁹ Orçan, s.38-39.

Ayrıca kadın istihdamının artırılması, Türkiye'nin International Labor Organization (ILO) ile ilişkileri açısından da büyük önem taşımaktadır. ILO'nun insana yakışır iş programları çerçevesinde, 10 şubat 2009 tarihinde Türkiye ve ILO arasında, Türkiye açısından insana yakışır iş önceliklerini belirleyen bir mutabakat zaptı imzalandı. Bu mutabakat zaptında yer alan iş birliği alanları, çocuk emeğinin sonlandırılması, genç istihdamı, sosyal diyalog ve kadın istihdamının artırılması olarak belirlendi. Bu iş birliği ortaklığı çerçevesinde ILO Ankara Ofisi, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ile Ankara, Gaziantep ve Konya illerinde Ocak 2009-Mart 2010 proje uygulanmıştır. Bu proje ile kadınların işgücüne katılımının ve İş Kur İl Müdürlüklerine düzenlenen aktif iş gücü piyasası programları kanalıyla istihdam edilebilirliklerinin artırılması hedeflenmiştir.²⁰

Dünyanın ve Avrupa'nın (yükselen) ekonomileri arasına girmiş olmasına rağmen, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma ve yoksullukla mücadelede, hedeflenen gelişmişlik düzeyini ve AB üyeliğini yakalayabilmesi için, çalışabilir nüfusun tamamını, hiç olmazsa önemli bir oranını ekonomik ve sosyal kalkınma süreçlerine dahil etmesi zorunludur. Çalışabilir nüfusun yarısını devre dışı bırakarak bu hedeflere ulaşmak mümkün görülmemektedir.²¹

Bu nedenle ülkelerin sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınmışlığının ve gelişmişliğinin desteklenmesi yönünden kadın istihdamının artırılması ekonomide itici bir güç olacaktır. Bu sebeple kadın istihdamını arttırıcı tedbirler hızla uygulamaya konulmaktadır. Bu tedbirler arasında ilk olarak eğitim göze çarpmaktadır. Kadın nüfusun okullaştırılmasının ve eğitilmesinin ekonomik verimliliği yüksektir. Özellikle toplumsal verimliliği erkek nüfusunkinden daha önemlidir. Eğitim iktisatçılarına göre, erkek olsun kadın olsun bireyin verimliliği dolayısıyla kazancı öğrenim düzeyiyle doğru orantılı artmaktadır. Kadınlara daha fazla eğitim imkanı sağlanarak bir ülkede yoksulluk azaltılabilir, verimlilik artırılabilir, ekonomik ve toplumsal kalkınmada hızlı nüfus artışının baskısı hafifletilebilir.²² Bunun içindir ki kadın istihdamı başta ekonomide, siyasette, eğitimde ve toplumsal alanda rolü ve önemi göz ardı edilemeyecek bir konudur.

SONUÇ

Çalışmamızda ulaştığımız sonuçları şöyle sıralayabiliriz: Türkiye'de kadınların istihdam edilmesi ile ilgili çalışmalar 1980'li yıllardan sonra hız kazanmıştır. "Türkiye'de 80'li yılların sonlarında %34'lerde seyreden kadınların işgücüne katılım oranları, tarımın çözülmesi- kırdan kente göçle sürekli düşüş göstermiştir. Tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadın, kentte çok çeşitli nedenlerle işgücü piyasası dışında kalmaktadır. Bu nedenlerin başında kırdan kente göç eden kadınların eğitim düzeyinin düşüklüğü gelmektedir. Eğitim düzeyinin düşüklüğünün yanı sıra toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve bu iş bölümüne dayalı olarak belirlenen toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkil aile yapısı, ücret düzeyi, çocuk-yaşlı bakım hizmetlerindeki yetersizliklerde kadınların işgücüne katılmasını engellemektedir. Kadınların eğitim düzeyleri

²⁰Gülay Aslantepe, "Kadın İstihdamının Artırılması ve ILO Sözleşmeleri" **Geçmişten Günümüze Kadın Emeği**, Hazırlayanlar: Ahmet Makal-Gülay Toksöz, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012, s.161-162.

²¹ Aslantepe, s.159.

²² Mahmut Adem, Kalkınmada Kadın Eğitimi, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:26, Sayı:2,1993.

yükseldikçe iş gücüne katılma oranları da yükselmektedir.²³ Böylece kadınlar daha kaliteli ve seçkin meslek kollarında yer alabilmektedir. Özellikle son on yıl içerisinde kadın işgücü oranında belli oranlarda artışlar söz konusudur. Bu durum ise şüphesiz ülkemizde toplam işgücü sayısının artmasına ve böylece ekonominin kendisine yeni bir can suyu bulmasında yardımcı olmaktadır. Bu durum aynı zamanda toplumun ekonomik açıdan kalkınması noktasında da itici bir rol oynamaktadır.

Nesilleri yetiştiren kadınlar, toplumda erkeklerin sahip olduğu haklardan mahrum bırakılmamalıdır. Çünkü ülkelerin topyekün kalkınmasının temeli, kadın-erkek demeden aktif olarak ekonomik hayatta üretim faaliyetinde bulunmaktan geçmektedir. Aksi halde müreffeh bir hayattan söz etmek imkansız hale gelirken, ülke fakirleşerek yok olmaya mahkum konuma kadar gelebilir. Bu nedenle kadın istihdamının artırılması, ekonominin gelişmesi ve ilerlemesi için en az erkek istihdamı kadar önemlidir.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, Nermin. “Türkiye’den Göç Hareketleri ve Kadın Emeği”, **Geçmişten Günümüze Kadın Emeği**, Hazırlayanlar: Ahmet Makal-Gülay Toksöz, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012.

Adem, Mahmut. “Kalkınmada Kadın Eğitimi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:26, Sayı:2, 1993.

Aronson, Robert L. **Self Employment: A Labor Market Perspective**, Ithaca, NY, ICR Press.1991.

Aslantepe, Gülay. “Kadın İstihdamının Artırılması ve ILO Sözleşmeleri” **Geçmişten Günümüze Kadın Emeği**, Hazırlayanlar: Ahmet Makal-Gülay Toksöz, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012.

Erkal, Mustafa E. **Sosyoloji**, 3.Baskı, İstanbul, 1987.

Karpat Çatalbaş, Gaye. “Kadınların İşgücüne Katılımını Belirleyen Faktörlerin Belirlenmesi: Panel Veri Yaklaşımı”, **Kafkas Üniversitesi, İİBF Dergisi**, Cilt 6, Sayı 10.2015.

Korkmaz, Adem ve Gülsüm Korkut. “Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.17, Sayı: 2, 2012.

KEİG PLATFORMU. “Türkiye’de Kadın Emeği ve İstihdamına Yönelik Politikalar-Kadın Emeği ve İstihdamına Dair Politika ve Faaliyetlerin On iki İlde Değerlendirilmesi”, **Keig yayınları dizisi: Araştırma Raporu**, 2013.

Kaya, Muammer. Türkiye’nin İstihdam-İşgücü-İşsizlik Değerlendirmesi, **Üniversite ve Toplum**, (<http://www.universite toplum.org/pdf/pdf.php?id=2769>),2006.

Makal Ahmet ve Gülay Toksöz. **Geçmişten Günümüze Türkiye’de Kadın Emeği**, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara,2012.

Orçan, Mustafa. **Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili**, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara,2008.

²³ Aslantepe, s.160.

Palaz, Serap. “Türkiye’de Cinsiyet Ayrımcılığı Analizinde Neo-Klasik Yaklaşım Karşı Kurumcu Yaklaşım: Eşitliği Sağlayıcı Politika Önerileri,” **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2003.

Toksöz, Gülay. “Kalkınmada Farklı Yörüngeler-Kadın İstihdamında Farklı Örüntüler Işığında Türkiye’de Kadın İstihdamı”, **Geçmişten Günümüze Türkiye’de Kadın Emegi**, Hazırlayanlar: Ahmet Makal- Gülay Toksöz, Ankey Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2012.

Tunçomağ, Kenan ve Tankut Centel. **İş Hukukun Esasları**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2005.

TÜİK. “İstatistiklerle Kadın-2014” , **Haber Bülteni**, Mart 2015, (file:///C:/Users/qqq/Downloads/%C4%B0statistiklerle_Kad%C4%B1n_05.03.2015.pdf) (01.12.2015).

TÜİK. “Hanehalkı İşgücü İstatistikleri”, **Haber Bülteni**, Nisan 2014,

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16009#> (01.12.2015).

TÜİK. “İş gücü İstatistikleri Ocak 2015”, **Haber Bülteni**, 15 Nisan 2015,

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18636> (01.12.2015).

TÜİK. “Kadınlarda İşgücüne Katılma Oranı Artıyor”, **Haber Bülteni**, 5 Mayıs 2015,

http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2015_25_20150505.pdf (03.12.2015).